

Sjón (Island)

Narozen 1962 v Reykjavíku, vlastním jménem Sigurjón Sigurdsson, současný nejpřekládanější islandský spisovatel. Prozaik, básník, dramatik, scenárista, libretista, textař, skladatel a mnoho dalšího. Svůj debut, básnickou sbírku *Sýnir* (Synové, 1978), napsal pod vlivem surrealismu, dadaismu a poetismu. Byl zakládajícím členem neosurrealistické skupiny *Medúsa*, která se hlasitě uplatňovala v prostředí reykjavického punku. Napsal řadu písňových textů, zejména pro zpěvačku Björk, s níž dlouhodobě spolupracuje. První mezinárodní úspěch zaznamenal s románem *Skugga-Baldur* (Syn stínu, 2003), za nějž získal prestižní Cenu Severské rady za literaturu. Spojuje zde syrový realismus Islandu druhé poloviny 19. století s bezčasím starých mýtů. Ve svých prozaických textech se často vrací k donedávna opomíjeným tématům islandské minulosti, např. v novelách *Měsíční kámen* (2015) a *Múza z lodi Argó* (2016). Inspirací jsou mu severské i antické báje, hudba a film se v jeho knihách mění ve skvěle vyprávěné příběhy prodchnuté emocemi.

úryvek z knihy *Měsíční kámen. Příběh chlapce, který nikdy nebyl* přeložila Helena Kadečková

XVII

Toho rána, kdy se chlapec vydal opět do města, bylo v Paříži oficiálně oznámeno, že je podepsána dohoda o příměří mezi Spojenci a Německem. Noviny hlásí, že oznámení provázely četné salvy z kanonů a nezměrný jásot.

V Reykjavíku byl konec války přijat se stejnou lhostejností jako konec erupce Katly před několika dny. Vždyť také pohled, jenž se chlapci naskytl, když se dostavil na dvůr školy na Středním městě, je úplně stejný jako na obrázky polního lazaretu z filmových záběrů produkce *Pathé*. Žádné příměří ze strany chřipky klátící obyvatele města nenastalo.

Škola teď slouží jako všecko v jednom: sirotčinec a nemocnice, blázinec i márnice. Nepřetržitě tam přijíždějí a odjíždějí nákladáky s korbou pro pasažéry a vozy s koňským potahem. Přijíždějí s na smrt nemocnými pacienty, kteří potřebují nemocniční ošetření, a odjíždějí do hřbitovní kaple s mrtvými, kteří potřebují uložit do rakve a pak do země. Všechno probíhá s dokonale fungující rutinou. Tak rychle naučila nouze lid obsluhovat choré a mrtvé.

Chlapec nevstoupil na pozemek obecné školy od chvíle, kdy ji ve dvanácti letech ukončil s nejhorší možnou známkou na vysvědčení.

Než se naděje, už se zase tiskne ke zdi budovy obrácené do široké ulice Laufásvegur a postává na „neviditelném plácku“, kde bývalo jeho útočiště o přestávkách a odkud na dálku pozoroval své spolužáky – neboť měl záhy jasno v tom, že volba je na něm. Musí to být on, kdo odmítne účast na dětských hrách, dřív než se jim naskytně příležitost sami ho z nich vyloučit. A ani teď ještě dávno nenastala doba, kdy by měl potřebu se svými vrstevníky život z vlastní vůle sdílet.

Takže opět stojí na své staré vyhlídce, a navzdory hrozivé situaci ho to, co má před očima, nechává stejně chladným jako dřív.

„Hodláš tady viset u zdi jako fangle, hochu?“

Tři muži stojí u truhly na nemocné, která vyčnívá z korby nákladáku. Chybí jim čtvrtý do party, který by se chopil truhly v nohách po levé straně. Je s nimi ošetřovatelka a právě ta volá na chlapce, jestli chce být k užitku.

Nažluto natřená truhla vypadá stejně jako rakev, až na to, že v poklopu je okénko, které vpouští dovnitř světlo a kyslík a nemocnému umožňuje pohled ven. Po okraji okénka váhavě jako lístky procitající květiny šmátrají šedobílé prsty s purpurově rudými nehty, a náhle z poklopu vykukne utlá ruka. Kolem zápěstí má bílou krajku zbarvenou ztvrdlou krví.

A chlapec, aniž se rozmýšlí, se chopí truhly jako čtvrtý muž a společně ji nesou hlavním vchodem do školy.

Cestou k provizornímu příjmu chlapec vidí, že hudební sál a všechny třídy v přízemí se změnily v nemocniční pokoje. Na všech postelích leží lidé v nejpokročilejším stadiu choroby. Do chodby se ozývá sténání a nárek, pláč dospělých i dětí. Na stolech stojí tu a tam plynové přístroje na ohřev vody a z velkých vyvařovacích hrnců stoupá pára. V místnosti, kde se chlapci svého času nepodařilo naučit číst, teď s muži přidržuje truhlu, tak aby se pacient dal přemístit na vyšetřovací stůl. Ošetřovatelka a mladý lékař sejmou z truhly poklop. A chlapec zjišťuje, že v truhle leží starší sestra jeho bývalého spolužáka.

Na obličejí má skvrny, oči vyhaslé.

Ošetřovatelka úkosem pohlédne na chlapce a jakžtakž se jí podaří odpoutat jeho pozornost od mrtvé. Pokyne směrem ke kádi se zkrvavenými prostěradly:

„Skoč s tím do prádelny, synku, a pak se sem zase vrať. Řeknu ti, co máš dělat dál.“

XVIII

Anděl smrti provází šířící se nákazu a vrhá stín nejhlubšího smutku na mnohé rodiny.

Odvádí muže a ženy nejružnějšího věku a nejružnějších vrstev. Smrt nezná rozdílů mezi lidmi, a člověk má za často dojem, že udeří tam, kde by měla nejméně. Těžko pochopiti, když houf dětí opouštějí rodiče nebo když staří na pokraji hrobu vidí odcházeti jedinou svou oporu. Však kdyby se lidé naučili lépe chápati, že mají povinnosti i vůči jiným a nikoliv pouze k sobě samým, pak by nebyla takováto volba smrti, jevíci se nám tolik nespravedlivá a tvrdá, tak nepochopitelná. Kdyby láska a milosrdenství k bližnímu byly silnější, pak by se každému, kdo utrpěl ztrátu, dostalo nové opory a nového přítele. Jestliže ona nezměrná vlna žalu přispěje k tomu, aby se lidé snažili více než dříve chovati vlídnou mysl ke všem bližním a projevovali více lásky a pochopení než kdy dříve, pak nás nezachvátí nadarmo.

Pocit vzájemné lásky, jenž se v důsledku velké války rozšířil v mnoha částech světa, k nám nedospěl. Nezatane pak na mysli všem, kteří věří ve vyšší sudbu, otázka, zda toto neštěstí nebylo sesláno na náš národ proto, aby v něm probudilo stejný pocit? Může být jakákoli jiná výzva k většímu zamyšlení nad otázkami věčnosti zapamatováníhodnější než ta, již se dostalo našemu městskému společenství?

Většina lidí, kteří nyní překročili hranici, byla v nejlepším věku a byla povolána k tomu, aby konala dobro pro všeobecné blaho, ač se navenek

různila ve svém nazírání. Měla vesměs přátele a příbuzné, kteří teď nesou na svých bedrech přetěžký žal, stářím schýlení rodiče oplakávají svou naději, osamělí jedinci své útočiště a děti milující rodiče.

Požehnání v smutku jsou však všichni, kdo mají jistotu víry v druhý život. Neboť chápou, že toto jest pouhé rozloučení a že jejich zesnulí se jen povznesli na jiný, vyšší stupeň bytí, nikoliv že zmizeli na věčnost do černého hrobu.

úryvek z knihy *CoDex. Trilogie* přeložila Marta Bartošková

7

„Marie-Sophie se cítila otupěle, celý den se nedělo nic a navíc jí svěřili cosi, co tak docela nechápala, co ale bezpochyby mělo kolosální význam; jediné ona dokázala za slunného nedělního dne sedět zavřená v potměném pokoji s neznámým spáčem.

Párkrát si uždibla jídla a napila se ostružinové šťávy. Ačkoliv měla hlad jako vlk, neměla to srdce se před kostrou ležící v posteli ládovat jídlem. Ubožák se pokrmu nedotkl, nehnulo s ním, ani když mu přinesla tác s kouřícím talířem, marně se ho snažila vzbudit tím, že mu voňavou klobásu přistrčila až pod nos.‘

„Co je to za člověka, který ve chvíli, kdy se potřebuje pořádně posilnit, aby přežil, ohrne nos nad tučnou vepřovou klobásou?‘

Dívka vrhla na ubožáka rychlý pohled, zpod peřiny se ozývalo hlasité chrápání. Nevěřicně zavrtěla hlavou. „A v břiše mu kručí tak, jako když se třináct tisíc divokých koček ocitne v pasti.‘

Jak v něm má probudit chuť k jídlu? Třeba chce jíst o samotě, u výstředních lidí to bývá běžné. A pokud ji oči neklamou, tohle je pěkně divný patron. Možná ho hlídá právě proto, možná je právě proto jedinečný. Ano, ošetřuje ho kvůli těm dvěma mužům, kteří mají nejspíš podivný v oblibě a sami na sebe, ale především na ostatní, kladou nejedno břímě, aby ten zvláštní výhonek prospíval, místo aby uschl a zemřel v rukou ničemů. A ona dostala za úkol všimat si toho, co ubožák vysloví, a zapamatovat si to, protože z podivuhodných výhonků vyrůstají drahocenné listy a skvostné květiny.

Hostinský, dvojice mužů, ubožák i sama Marie Sophie měli štěstí, že po babičce zdědila cit pro rostliny a vyznala se v pěstitelství.

„Když jsem dokázala vzkřísit jeruzalémskou třešeň, postavím na nohy i vás!‘

Marie-Sophie ubožáka v posteli chvatně posadila a záda mu vypodložila polštáři. Podnos mu usadila na klín a do ochablých rukou vložila vidličku a nůž.

„Tajemství úspěchu spočívá jednoduše v tom, že se rostlina zalévá, ale jinak se nechá být, protože žádná rostlina se neuráčí vyrůst, když na ni někdo civí. Proto si sednu na židli tady ke dveřím, otočím se k vám zády a uvidíme, jestli se pustíte do jídla.‘

Odtáhla židli od psacího stolu a uvelebila se na ní. „Mezitím vám budu vyprávět příběh o jedné podivné babce, jednak proto, že si snad rád poslechnete příběh o někom, kdo je ze stejného těsta jako vy, a taky proto, že jsem ho už dlouho neslyšela a myslím, že je zábavný...

Vypráví o babce, která bydlela v lese, kde byl hajným můj pradědeček. Stejně jako vy nechtěla, aby ji ostatní viděli jíst.

Co na to říkáte?

V odpověď ubožákovi zakručelo v břiše.

[...]

„Děkuju za večeři‘

Marii-Sophii tak vyděsilo, když na ni ubožák promluvil, že málem spadla ze židle. Když se k němu ale otočila se slovy: „Rádo se stalo!“, zatvářil se jako předtím a zavřel oči. Kromě klobásy snědl všechno. „Děkovat mi nemusíte!‘

Marie-Sophie si myslela své, ti dva muži se pletli, když si mysleli, že na ubožákovi něco vypozeruje a uložili jí, aby na něj civěla jako hladová kočka na myši díru. V jeho chování nebylo nic, co by stálo za zmínku. Vlastně se nechoval vůbec nijak, na to byl příliš slabý. Ožíval spíš ve chvílích, kdy na něj zapomněla nebo předstírala, že si ho nevšímá.

Dívce se zdálo, že svou obskurní povinnost začíná zvládat.

Dveře pokoje číslo dvacet tři se pootevřely. Marie-Sophie sebou trhla: Začínala toho věčného courání sem a tam mít právě dost. Jaký smysl mělo ubytovat v hostinci neduživého vyzáblíka a přitom ho nenechat na pokoji, aby se v klidu zotavil. „Dveře se tu netrhnou, je to tu pomalu jako na dětské oslavě, kde se všichni courají na záchod.‘ Vstala a rozlíceně vyrazila příchozímu vstříc. Zprudka otevřela dveře farářské komůrky: „Co zas?‘

„Che che, měla pravdu, je celá naježená...‘

Číšník si to jako obvykle zamumlal do motýlku, dělal jako by nic a dívčina rozčilení si nevšímal... „Jen jsem s dovolením přišel pro podnos, che che, nechtěli jsme sem posílat kluka, je to ještě neotřkané mládě...‘

Přimhouřenýma očima šilhal Marii-Sophii přes rameno. Ta se na něj zamračila a šla pro podnos. Číšník dál klábosil s motýlkem, svým důvěrným přítelem.

„Tak tohle je ten ráj, che che, už dlouho si to tu chci prohlédnout, svého času se toho o něm dost vyprávělo...

„Můžeš hostinskému vyřídít, že se mu po té kůře ulevilo, poděkoval za večeři.‘

Marie-Sophie číšníkovi vrazila podnos do rukou. „Kůře? Jaké kůře? On je nemocný? Je to něco nakažlivého?‘

„Ne, mluvím o kůře, protože se s tím rýmuje kuře.‘ Marie-Sophie číšníkovi zabouchla dveře před nosem.“